

REPRESENTACIÓ I REPRESENTACIÓ TEATRAL

ENRIC CASABAN

Societat Filosòfica del País Valencià

Ja que som en un fòrum filosòfic, abans de parlar de representació teatral, on l'al·lusió al teatre surt com un adjectiu, parlarem d'un significat de 'representació' que vaja a un extrem de la seua significació filosòfica; per a tractar després de la representació teatral, que en el nostre cas serà una representació d'ordre superior i això en el sentit que es dona a les expressions: llenguatges de primer ordre i llenguatges d'ordre superior.

Com sabem, la tradició filosòfica ha considerat moltes vegades el llenguatge com una representació de la realitat. Destacadament la representació de la realitat de major importància. Des de la medieval «*aedaequatio rei et intellectus*» per explicar la veritat, fins a les posicions «correspondentistes» modernes, incloent entre elles la de Bertrand Russell, connecten estretament, posen en correspondència, la realitat extralingüística i les oracions del llenguatge per explicar així el sentit i la veritat. Aquesta línia de pensament assoleix un grau màxim en la filosofia del primer Wittgenstein, perquè aquest filòsof considera el llenguatge com una imatge del món, una representació criptogràfica de la realitat.

Tanmateix, els oponents a la consideració del llenguatge com a representació de la realitat i els contraris als ideals

«correspondentistes» de la veritat també tenen bons advocats. Frege en el seu *El pensament: una investigació lògica* i Putnam en *Representació i realitat* i encara més el mateix Wittgenstein en les seues *Investigacions Filosòfiques*, per nomenar només alguns dels llocs importants de la bibliografia sobre el tema, fan palès, al meu parer, que la doctrina de la correspondència és completament errònia.

Si bé diem, per exemple, que la clau es correspon amb el pany, o la mà amb el guant, quan diem, en canvi, que una oració, per exemple «la nit és fosca» es correspon amb alguna cosa extralingüística, som nosaltres, l'agent lingüístic, el que construeix la correspondència, perquè, com que llenguatge i realitat són construccions d'àmbits heterogenis, la correspondència de l'oració trobaria infinites possibilitats que es pleguen en una o en unes quantes, quan l'agent lingüístic les assenyala. És el «jo», que pot ser prelingüístic, l'arquitecte de la correspondència.

El fet de destacar necessàriament el paper cabdal de l'agent assenyalador té l'aval també de la investigació científica. Aquest «protojo» primigeni és prelingüístic. És el que fa distingir els individus, fins i tot situats en llocs molt baixos de l'escala biològica, el predador de la presa. L'insecte discrimina el que és menjar del que és amenaça.

En el cas humà tenim el llenguatge com a millor instrument per a parlar de la realitat. És veritat que la realitat és aquí fora, però hem de saber que, tant la correspondència amb ella com el caràcter representacional del llenguatge, en general, són quimèrics encara que el sentit comú ens empeny en un sentit contrari. Recordem que entre les teories científiques vigents no n'hi a cap que siga intuïtiva. La veritat s'amaga, que deia el pare Heràclit.

Tot açò ens porta al següent: si és el subjecte prelingüístic l'agent que s'acara amb la realitat, el mateix llenguatge passa a ser una «tercera cosa» i no allò que podria ser la representació necessària o primigènia. Que el llenguatge no

descriga la realitat no nega, en absolut, que aquest no puga referir-s'hi, o que aquesta no existisca.

El llenguatge com a «tercera cosa» o, com es diu a vegades, «el tercer home» (platònic), és una denominació de Rorty.

Que no estiguem d'acord amb les idees «correspondentistes» sobre la veritat i tampoc amb el fet que el llenguatge siga representacional en un sentit fort o estret, no vol dir que no tinguem el concepte de 'representació' molt present per a parlar del món i els seus problemes. El que la ciència ve a dir-nos reforça, moltes vegades, les posicions kantianes sobre el subjecte i el món. I quines són aquestes: que la nostra percepció és sempre antropomòrfica encara que estem fent recerca de la percepció de la granota, que és clar que no ho serà. Si així són les coses, estem sempre dintre del teatre de la representació, però aquest fet en lloc de fer rellevant el paper de la representació per al coneixement li resta valor davant del problema de la captació de la realitat.

Freeman i Skarda arriben a parlar de renunciar al concepte de representació, per la seua generalitat, per tal d'allunyar les consciències del prejudici que consisteix a mirar el món com en un espill, el que és completament fals.

Havent dit tot l'anterior, ara parlarem breument de les representacions d'ordre superior, entre les quals es troba centralment la representació teatral. La considerem d'ordre superior perquè és una «representació de la representació» i en ella des de sempre els autors han volgut escenificar esquemàticament tant el sentit de les accions humanes com els seus valor morals i dianoètics. També la interpretació humana de la Natura.

Com sabem, el terme grec «theátron» significava «lloc per a contemplar» o «lloc des d'on contemplar» i ho significava, és clar, abans de constituir-se com a gènere literari.

Escriu el meu col·lega valencià E. Herreras que Plató, en voler seguir Sòcrates en la recerca de la veritat, cremà

una tragèdia pròpia amb què pensava presentar-se a un dels certàmens atenencs d'aquell temps. No únicament el teatre sinó la poesia i la literatura en general foren considerats per Plató instruments de comunicació nociva. I això perquè implicaven una desviació del camí de la veritat. Condemnava la mimesi per ser, segons ell, un procediment de presentació erroni. Aquesta posició platònica fou ja impugnada per Aristòtil perquè comprengué que la mimesi, a través de la faula i de la metàfora en general, pot presentar i enriquir aspectes importants que d'altra manera es perdrien. Aquest ús aristotèlic de la mimesi, amb els passos més enllà que la Història ha permès, han fet del teatre la disciplina de Shakespeare i tot el que avui representa.

Encara que amb referència a la veritat no tinguem massa discrepàncies amb Plató, hi ha altres valors humans que no es conrearien sense el teatre i la literatura en general.

És de veres que Quine diu, i nosaltres el seguim, que la veritat només jau al si de les teories científiques vertaderes; la mateixa filosofia que ara volem fer tampoc és el terreny de la veritat sinó el lloc des d'on s'han de donar bones raons. Però els valors morals, artístics i socials resulten imprescindible per a la vida i la cultura, i en un alt grau la felicitat en depèn. Qui li negaria el valor a un objectiu tan adorable? La veritat serà la veritat dita per Agamemnú o el seu porquer però les veritats també amarguen i per això les persones humanes necessitem tota la resta.